

Miért digitalizálunk?

2

Analóg jel

Digitális jel

❑ Átvitel

erősítés

erősítés,
regenerálás,
hibajavító kódolás

❑ Tárolás

mágneses, mechanikus

mágneses, optikai, félvezető
hibajavító kódolás

❑ Jelfel- dolgozás

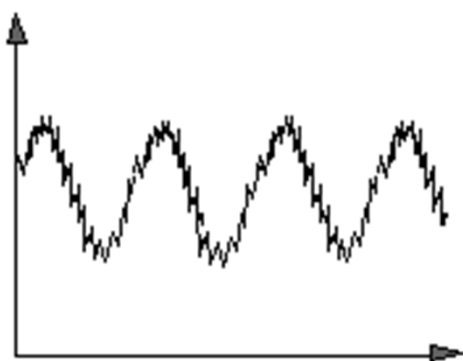
szűrés
(egyedileg tervezett
analóg áramkörök)

programozható algoritmusok:
szűrés , FFT, tömörítés...

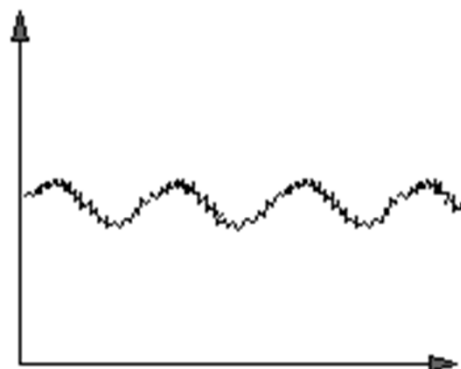
Digitális lánc és a zaj

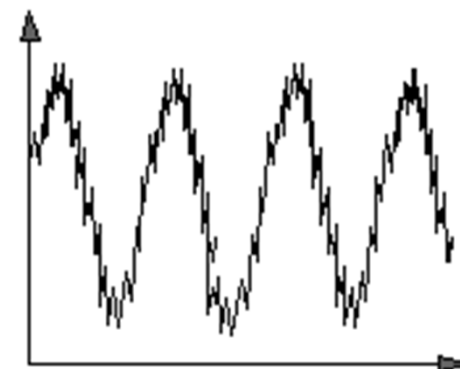
3

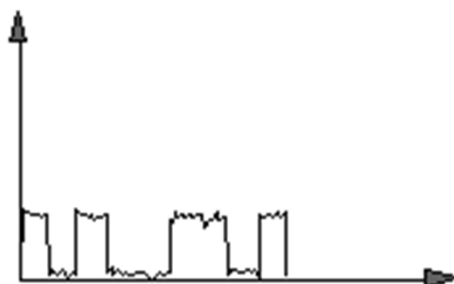
zajos analóg jel

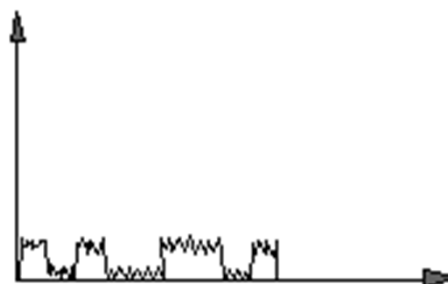
gyenge jel zajjal

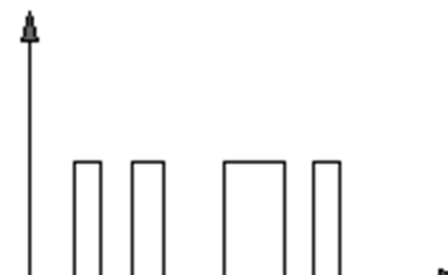
ha a zajos jelet erősítjük
a zaj is erősödik

zajos digitális jel

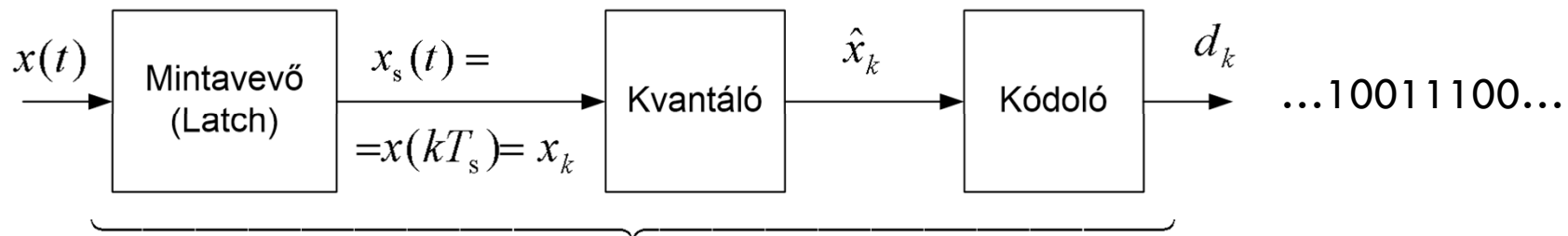
erősen zajos
gyenge digitális jel

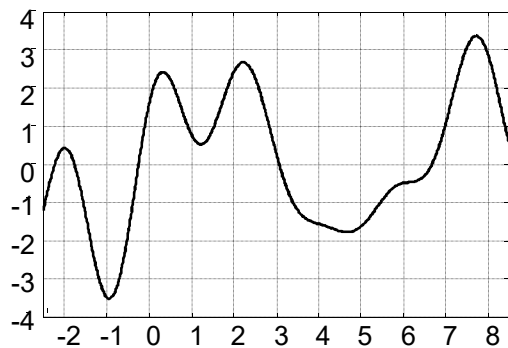
regenerálás után a zaj
és torzítások eltűnnek

Analóg digitális átalakítás

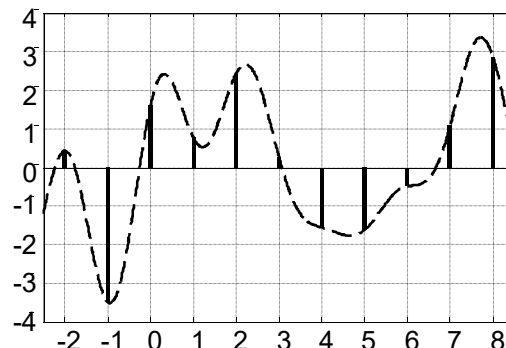
4

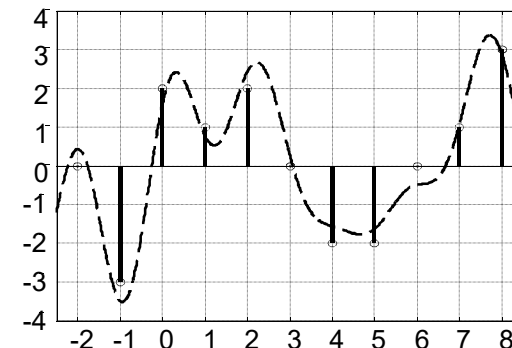
analog-digital (A/D) átalakító

Bemenő analóg jel $x(t)$

Mintavett jel x_k

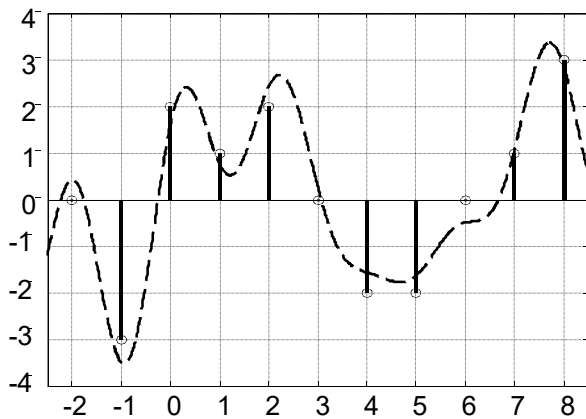
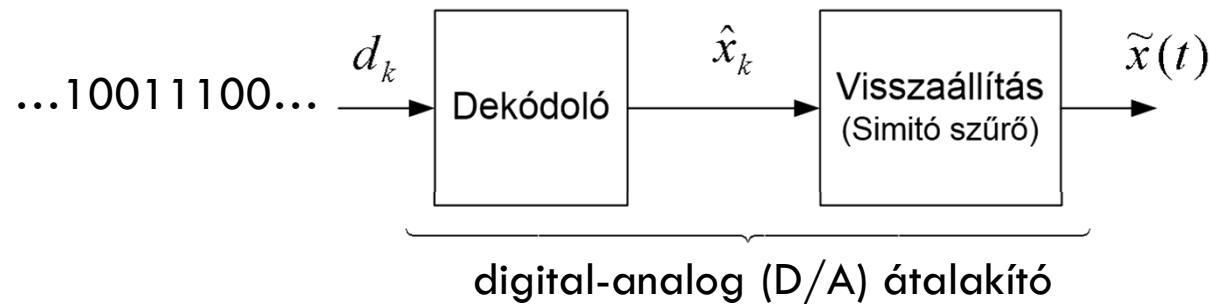

Kvantált mintasorozat $\hat{x}_k$

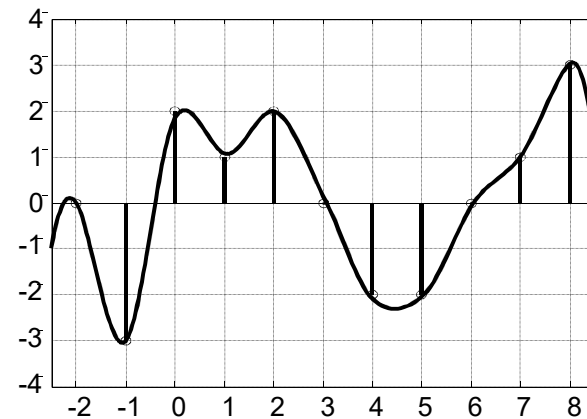
Digitális jelek visszaállítása

5

Dekódolt kvantált impulzussorozat $\hat{x}_k$

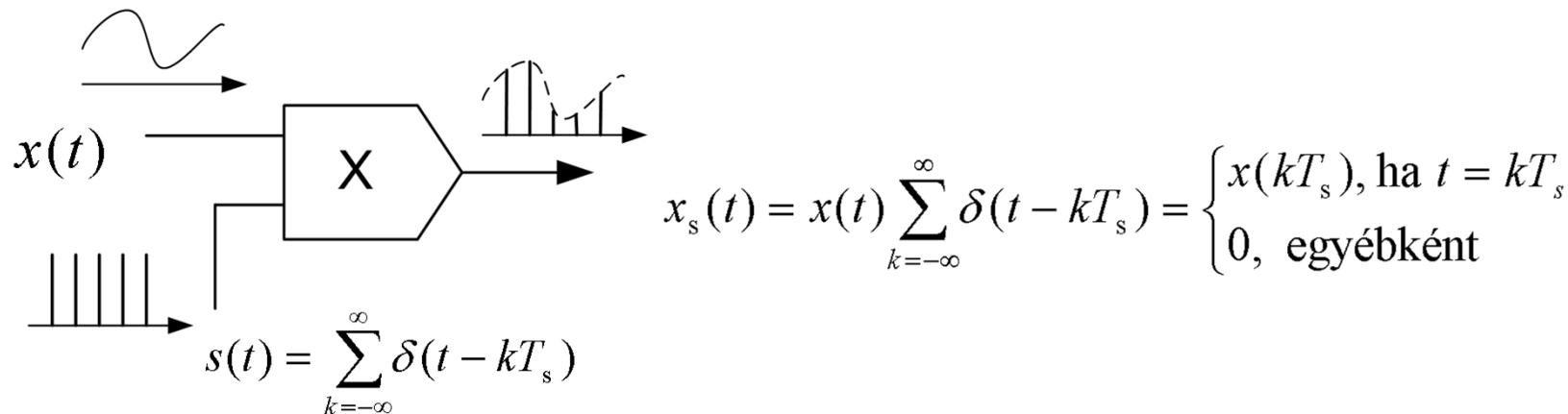

Visszaállított analóg jel $\tilde{x}(t)$

Mintavett jel időtartománybeli tulajdonságai

6

Az $s(t)$ jel periodikus, így Fourier-sorba fejthető:

$$s(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \frac{1}{T_s} e^{j2\pi k f_s t} = \frac{1}{T_s} + \frac{1}{T_s} \sum_{k=1}^{\infty} \underbrace{(e^{j2\pi k f_s t} + e^{-j2\pi k f_s t})}_{2 \cos(2\pi k f_s t)} = f_s \left[1 + 2 \sum_{k=1}^{\infty} \cos(2\pi k f_s t) \right] \text{ ahol } f_s = \frac{1}{T_s}$$

$$x_s(t) = x(t) s(t) = f_s \left[x(t) + 2 \sum_{k=1}^{\infty} x(t) \cos(2\pi k f_s t) \right]$$

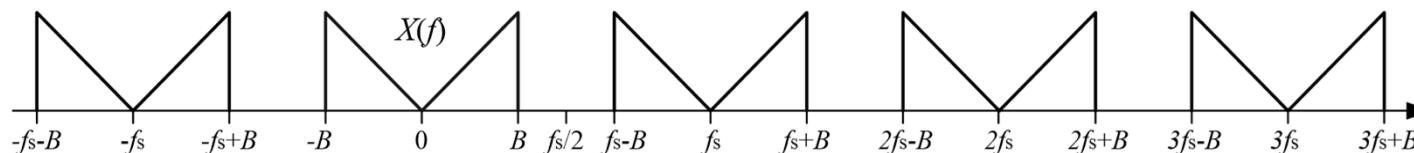
A mintavett jel tehát olyan, mintha az eredeti folytonos jellel kf_s frekvenciájú vivőket modulálnánk AM-DSB/SC szerint.

Mintavett jel spektruma

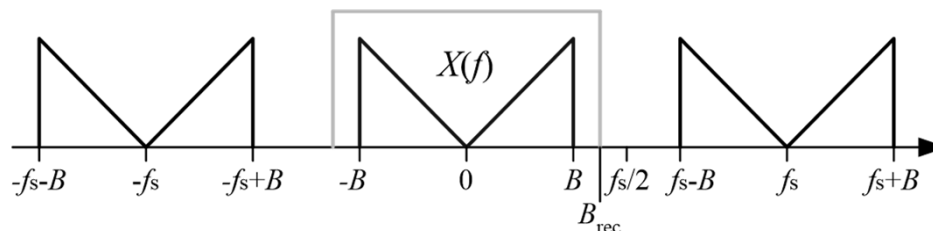
7

A mintavett jel spektrumát úgy kapjuk, hogy az eredeti jel spektrumát kf_s frekvenciákkal eltoljuk. Így a mintavételi frekvenciára periodikus spektrumhoz jutunk:

$$X_s(f) = f_s \sum_{k=-\infty}^{\infty} X(f - kf_s)$$

Ha az eredeti jel sávhatárolt és $f_s > 2B$, az eltolt spektrumok nem lapolódnak egymásra és így az eredeti jel aluláteresztő szűrővel visszaállítható:

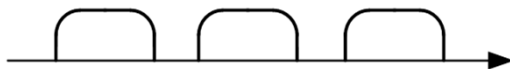
$$B \leq B_{\text{rec}} \leq f_s/2$$

Mintavett és periodikus jelek összehasonlítása

8

jel	idő tartomány	frekvencia tartomány
periodikus	periodikus	fésűs (diszkrét spektrumvonalak)
mintavett	fésűs (impulzus sorozat)	periodikus
Dirac impulzus sorozat	fésűs és periodikus	fésűs és periodikus

periodikus jel

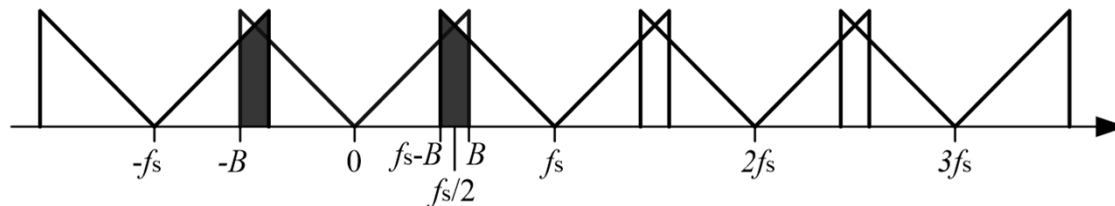
fésűs jel

Spektrum átlapolódás (aliasing)

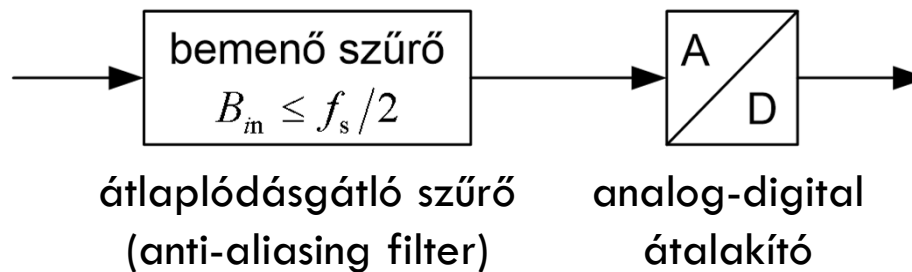
9

Ha a bemenő jel sávszélessége nagyobb mint $f_s/2$, spektrum átlapolódás (aliasing) lép fel és az eredeti jel NEM lesz visszaállítható:

$$B > f_s/2$$

A spektrum átlapolódás megakadályozására a mintavételi rendszerek bementén aluláteresztő szűrőt alkalmaznak:

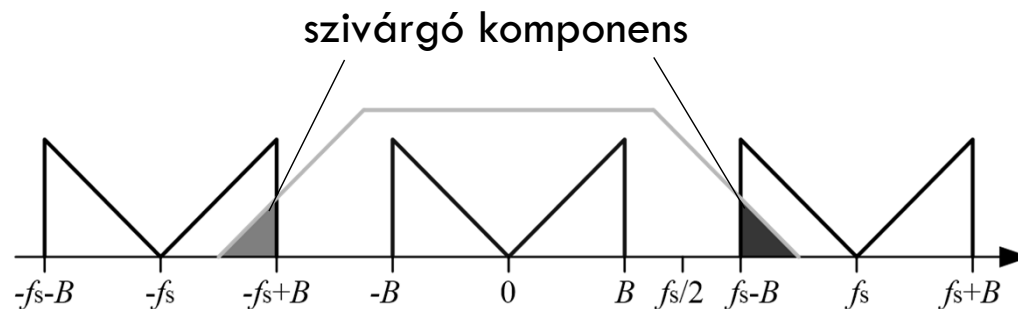

Szivárgás (leaking)

10

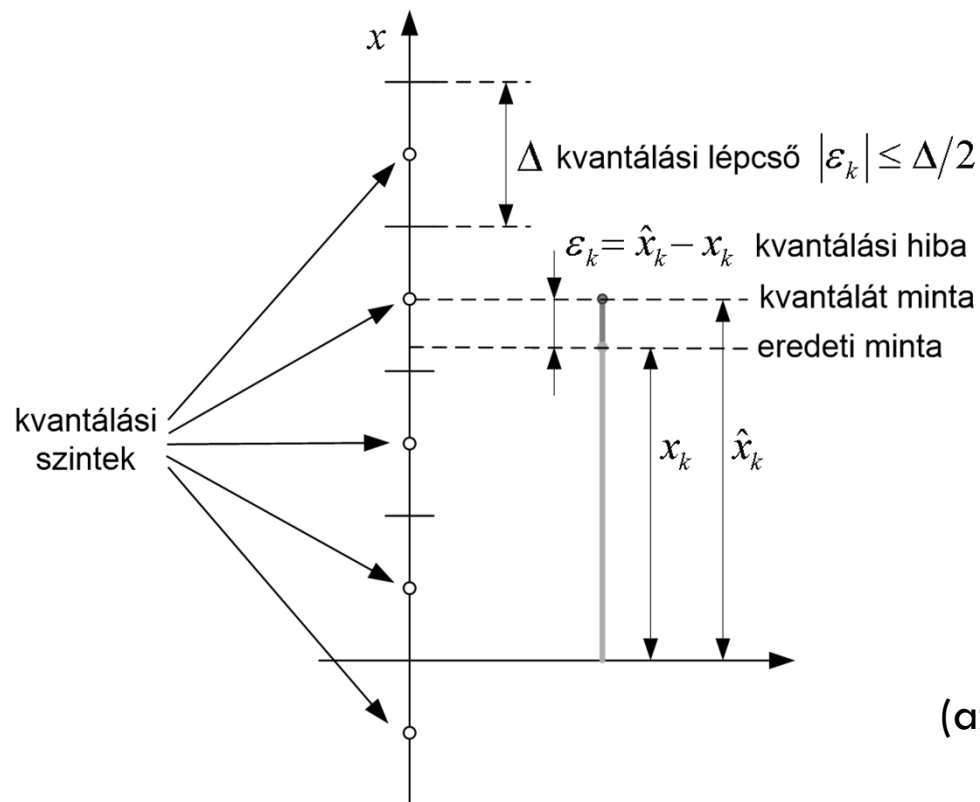
Ha a visszaállító szűrő zárótartománybeli ($f > f_s/2$) csillapítása kicsi, vagy az átmeneti tartomány túl széles, magasabb frekvenciás tagokból jelkomponensek maradhatnak a visszaállított jelben. Ezt a jelenséget szivárgásnak nevezzük.

Kvantálás és kódolás

11

Mivel a digitálisan csak diszkrét jelszintek ábrázolhatók, ezért az egyes mintákat a legközelebbi ábrázolható jelszintre kerekítjük. A kerekítési (kvantálási) hibák a visszaállításkor a jelhez adódó zajként jelentkeznek.

Ha a jel szintje túllépi a maximális vagy minimális kvantálási szintet csúcslevágás lép fel.

A kvantálási lépcső méretét a csúcslevágási szint (U_p) és a kvantáló felbontása (n) határozza meg:

$$\Delta = \frac{2U_p}{2^n}$$

(az n -bites kvantáló $M=2^n$ szinttel rendelkezik)

Digitális jelek előállítása

Kvantálás és kódolás

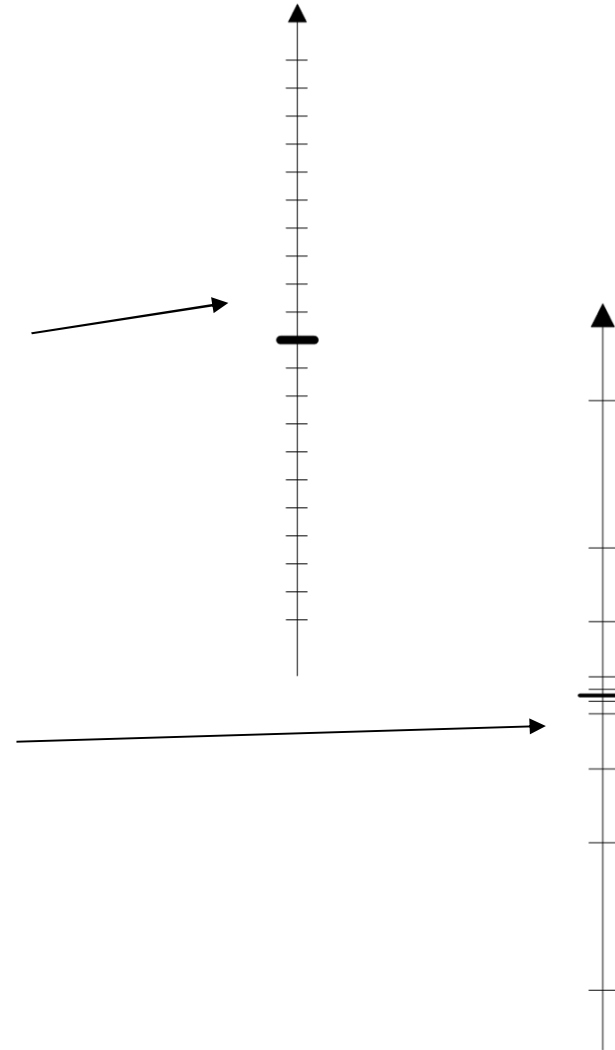
12

□ Lineáris kvantálás

Ekkor az ábrázolási tartományt lineárisan osztjuk 2^n részre

□ Nemlineáris kvantálás

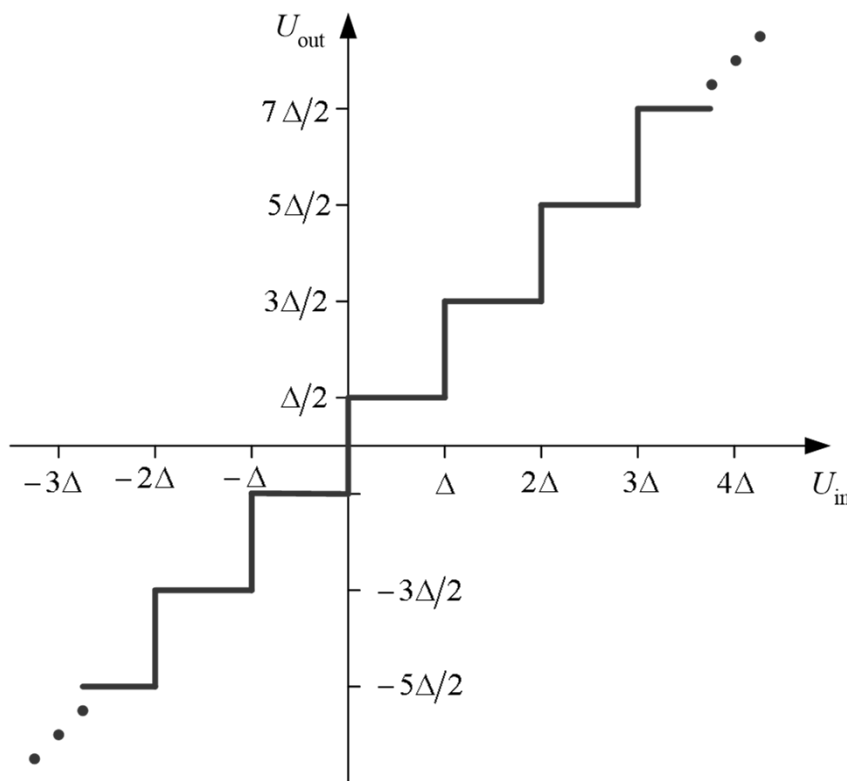
Általában logaritmikus, vagy logaritmikus görbe töréspontos közelítése

Lineáris kvantálás

13

Lineáris kvantáló

Lineáris kvantáló karakterisztikája

- ❑ Jellemzők:
- ❑ Azonos kvantálási lépcsők
- ❑ Kvantálási hiba a bemenő jel szintjétől független, a $\left[-\frac{\Delta}{2}, \frac{\Delta}{2}\right]$ intervallumon egyenletes eloszlású
- ❑ Állandó, a bemenő jelszinttől független kvantálási zaj az egész kivezérlési tartományon
- ❑ Előnyök:
- ❑ Egyszerű megvalósíthatóság
- ❑ A kódolt mintasorozat számítások végzésére, jelfeldolgozásra átkódolás nélkül alkalmas
- ❑ Hátrány:
- ❑ A kvantálási jel/zaj viszony kis szinteknél kicsi, nagy szinteknél nagy, ezért nagy bemenő jelszintnél a kvantáló felbontása fölöslegesen nagy, hogy kis szinteknél is biztosítható legyen az előírt jel/zaj viszony.

Lineáris kvantálás

14

Példa lineáris kvantálásra:

csúcslevágási szint: 40 mV, kódoló felbontása $n=3$ bit ($M=8$ szint)

bemenő minta szintje	kódolt üzenet	visszaállítási szint
-40...-30 mV	000	-35 mV
-30...-20 mV	001	-25 mV
-20...-10 mV	010	-15 mV
-10... 0 mV	011	-5 mV
0... 10 mV	100	5 mV
10... 20 mV	101	15 mV
20... 30 mV	110	25 mV
30... 40 mV	111	35 mV

U_{be} : 33 mV

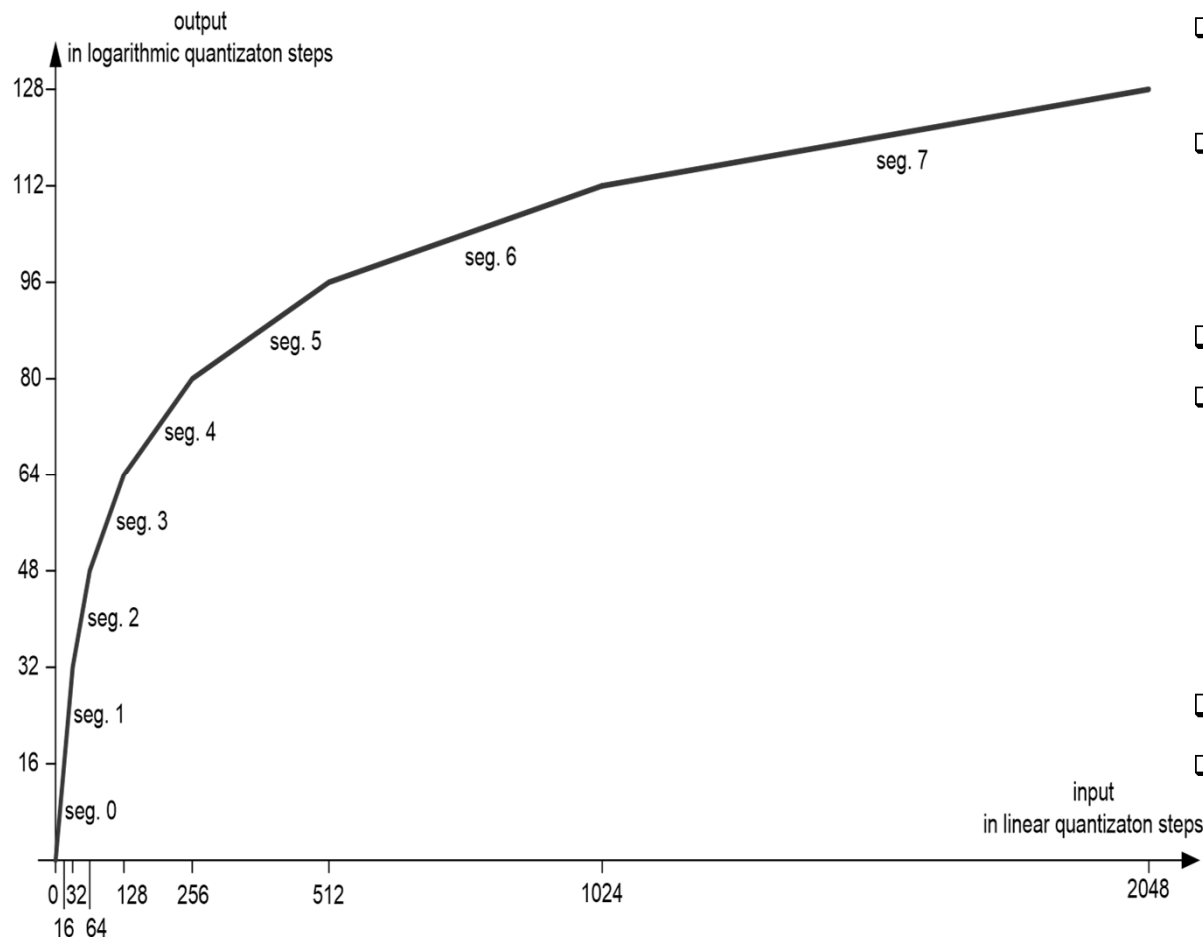
U_{ki} : 35 mV

Kvantálási hiba: 2 mV

Logaritmusikus kvantálás

15

Logaritmusikus kvantálól

Logaritmusikus kvantási karakterisztika törtvonalas közelítése

- ❑ Jellemzők:
- ❑ A kvantálási lépcsőméret a bemenő jelszinttel arányosan nő
- ❑ A kvantálási jel/zaj viszony a bemenő jelszinttől független, közel állandó
- ❑ Előny:
- ❑ Ugyanakkora jel/zaj viszony eléréséhez kevesebb bit szükséges egy minta ábrázolásához mint lineáris kvantálól esetében
- ❑ Hátrány:
- ❑ DSP műveletek végzésére csak átkódolás után alkalmas a jel

Logaritmusos kvantálás

16

Példa logaritmusos kvantálásra:

PCM A-karakterisztika megvalósítása kódolással

Seg.	12 bit code	8 bit code	13 bit code
0	s0000000wxyz	s000wxyz	s0000000wxyz.1
1	s0000001wxyz	s001wxyz	s0000001wxyz.1
2	s000001wxyz*	s010wxyz	s000001wxyz1.0
3	s00001wxyz**	s011wxyz	s00001wxyz10.0
4	s0001wxyz***	s100wxyz	s0001wxyz100.0
5	s001wxyz****	s101wxyz	s001wxyz1000.0
6	s01wxyz*****	s110wxyz	s01wxyz10000.0
7	s1wxyz*****	s111wxyz	s1wxyz100000.0

$s_+ = 1$

$s_- = 0$

Visszaállítás tipikus hibái

17

□ Szivárgás (leaking) és áljel (aliasing)

Egy 8 kHz-es mintavételi frekvenciával működő digitális átviteli rendszer bemeneti és visszaállító szűrője azonos karakterisztikájú:

$$H_{\text{in}}(f) = H_{\text{out}}(f) = \begin{cases} 1, & \text{ha } |f| \leq 3 \text{ kHz;} \\ 2.5 - |f/2|, & \text{ha } 3 \text{ kHz} < |f| < 5 \text{ kHz;} \\ 0.01, & \text{ha } 5 \text{ kHz} \leq |f| \leq 10 \text{ kHz;} \\ 0, & \text{ha } |f| > 10 \text{ kHz,} \end{cases}$$

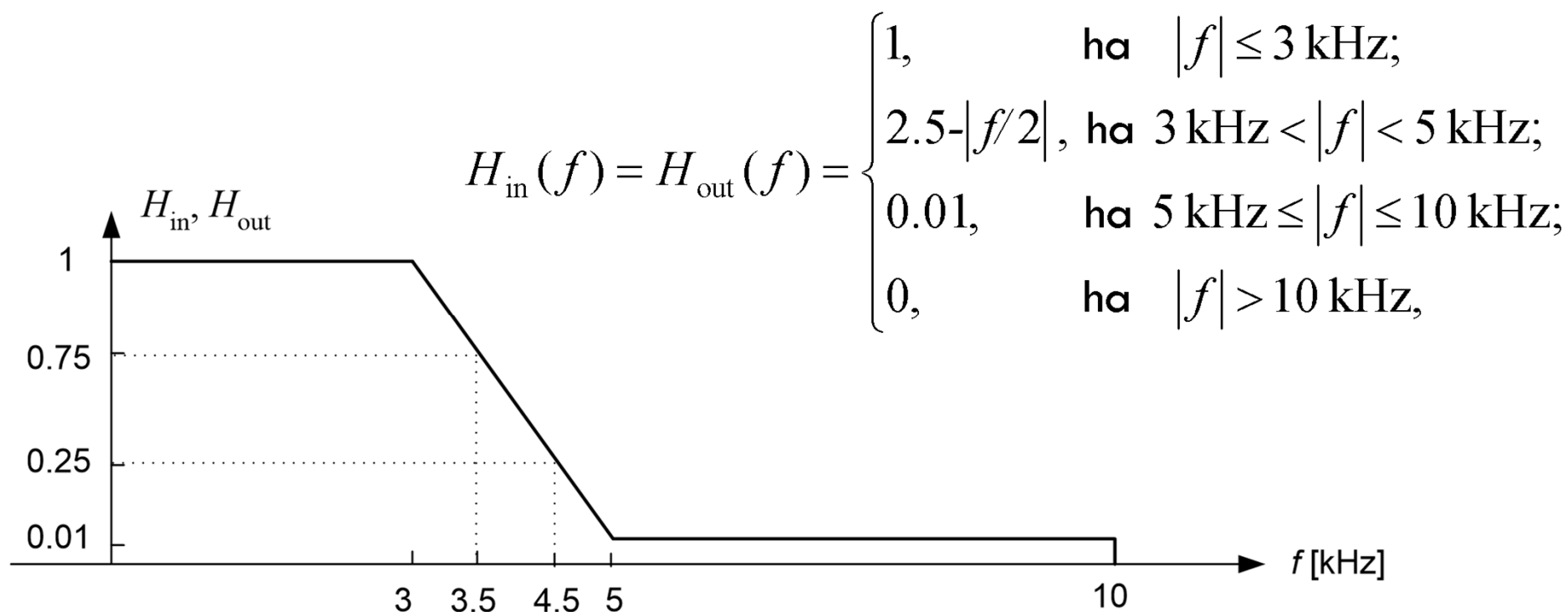
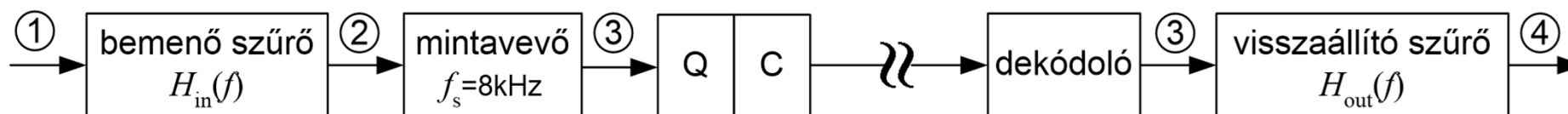
- a)** Milyen frekvenciájú és amplitúdójú komponensek vannak a kimenő jelben, ha a bemenetre 1 kHz-es, 2V amplitúdójú szinuszos jelet adunk?
- b)** Milyen lesz a kimenet, ha a bemenő jel frekvenciáját 4.5 kHz-re növeljük?

Visszaállítás tipikus hibái

18

Digitális jelek előállítása

Kvantálás és kódolás

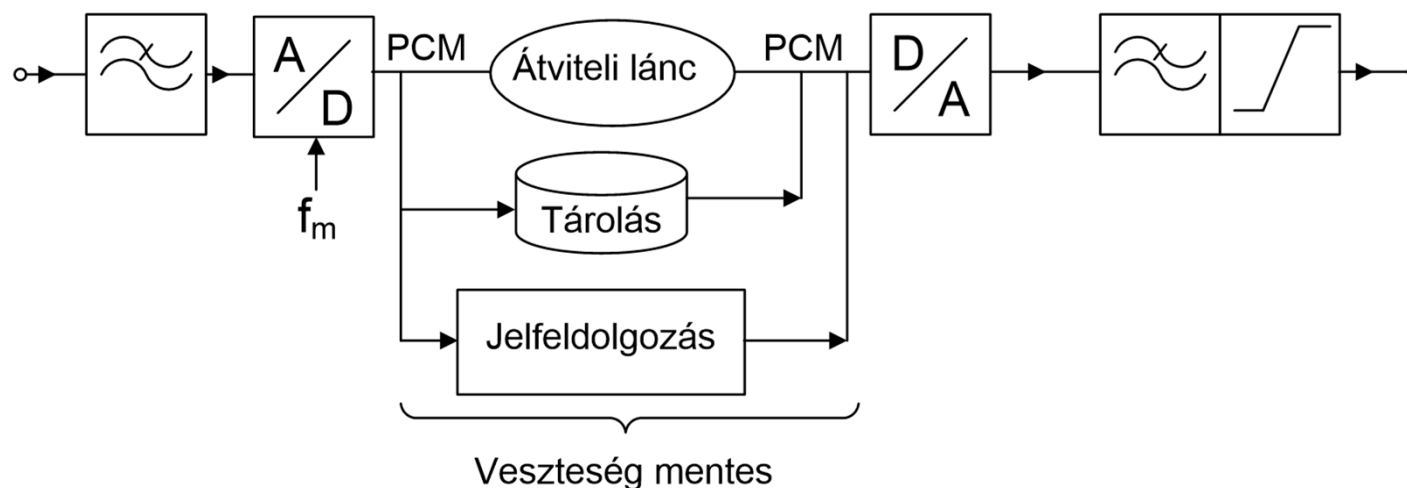
19

- A vezetékes telefóniában 8 kHz frekvenciájú mintavétel esetén (ez 8000 db mérési eredményt jelent másodpercenként), ha minden PAM mintát 8 bittel adunk, akkor ez 64 kbit adatmennyiséget jelent minden másodpercben, ha 16 bitet választunk akkor az adatmennyiség 128 kbit másodpercenként.
- A bitszámot úgy kell megválasztani, hogy az adott rendszerben a kvantálási hiba elfogadható mértékű legyen, és az eszköz, illetve a rendszer gazdaságosan gyártható legyen.

Teljes digitális lánc

20

Hibák, torzítások helyei:

- ☐ Sávkorlátozó szűrő (analóg)
- ☐ Kvantálási hiba [additív zaj]
- ☐ Helyreállító szűrő (analóg)